

Het sinthoom als kunstgreep

Alleen met kunst. Drie gevalstudies over het sinthoom. Leuven-Den Haag: Acco. 2014. 166 pp. ISBN 978-90-334-9774-2

In: *Tijdschrift voor Psychoanalyse*, 2015, nr 1 p 70-72

Mark Kinet

Coming man Abe Geldhof presteert het om één jaar na *'De namen van het genot'* een tweede boek te presenteren. Hierin ontpopt hij zich bovendien als combinatie van kunstkenner, clinicus en lacaniaans schriftgeleerde. Dit laatste is niet evident want volgens de Parijse meester is er 30 jaar nodig om zijn 'onderwijs' te begrijpen (p 30). *'Alleen met kunst'* is dan ook een intellectueel huzarenstukje dat in een precieze en compacte taal –nu en dan zelfs met literair flitslicht- vaak duistere inhoud voor de dag laat komen. Na lectuur staan de kantlijnen van mijn exemplaar vol kruisjes, uitroep- en vraagtekens en wel precies in de optimale verhouding.

In een strak gecomponeerd drieluik loodst Geldhof ons langs Béla Bartók, David Nebrada en Georges Bataille. Middels *close reading* van hun leven en werk tracht hij psychoanalytische inzichten rond neurose, psychose en perversie aan de orde te stellen. De respectievelijke thema's seksualiteit, lichaam en dood die het oeuvre van deze drie figuren kenmerken produceren een manco in weten en wetenschap. Ze bezorgen ons een trou- (Frans: gat) of trauma waar geen mens ooit van geneest. We proberen dit gat of deze rest wel te dichten maar het laat zich (per definitie) nooit (helemaal) schrijven of zeggen.

Ik verwijst vaak naar Hamlet *'...though this be madness yet there's method in 't'*. Lacans begrippenapparaat biedt dan paradoxaal (zoals een paranoïd waansysteem) bijna sluitend zicht op de singuliere wetmatigheden van de psycho(patho)logie van deze drie en slaagt erin de onvolledigheid uit te denken die ons verlangen (het te dichten) veroorzaakt. Deze onnoembare rest wordt 'object kleine a' (zoals x een algebraïsche onbekende) of het Ding genoemd. Hij vormt (zoals drift en trauma) de kern van het Reële dat ons verlangen veroorzaakt en ons bestaan animeert.

Béla Bartók is componist en grondlegger van de nieuwe wetenschap van de etnomusicologie waarvoor hij –zoals Lacan- een eigen notatiesysteem ontwikkelde. Liefde en seksualiteit vormen binnen zijn neurotische logica het voornaamste vraagstuk. Hij wordt gegrepen door dat 'iets' in de (vrouwen)stem dat ontsnapt aan elke definitie, probeert in zijn composities nu eens een glimp op te vangen van een Ander genot, dan weer de idiotie van de mannelijke seksualiteit te exploreren. Het antwoord van Bartók blijkt –zoals bijv in *'Finnegan's Wake'* van Joyce *'inconceivably private'*, onvoorstelbaar privé (p 10).

Hier introduceert Geldhof het lacaniaanse 'sinthoom' als de oorspronkelijke en eigenzinnige omgang met de reële kern van het symptoom. Voor sommige (onder wie de hier besproken) kunstenaars is het sinthoom als een 'kunstgreep' waarmee zij de horreur van het Reële op vruchtbare wijze naar hun werk weten om te buigen. Hun sinthoom is een manier van genieten die geen beroep doet op de grote Ander. Het is wel *solitair* maar niet eenzaam. Het?

dient tot niets maar verknoopt iets voor het subject zelf en/of kan indirect en *solidair* (p 31) zorgen voor een sociale band.

David Nebrada is een Spaans kunstenaar die 'op de rand van de zelfvernietiging' zijn verminkte en uitgemergelde lichaam fotografeert en naar het einde van zijn leven een delirante en ideosyncratische tekst afleverde. Met Schreber onderzocht Freud de paranoïde psychose, voor Lacan is Joyce een niet tot wanen of hallucinaties leidende] psychose en Nebrada staat voor de schizofrene psychose. Verwerping van de (Naam van de) Vader en de ontbrekende vaderfunctie staan centraal. In een lacaniaanse boutade is de psychoticus dè vrije mens. Door 'forclusie' tot funderend principe van de psychose te promoveren vat Geldhof samen met Lacan de psychose niet descriptief maar structureel (op). De kliniek van de psychose is niet die van het verlangen maar van de woestijn (*désir vs désert*, p 73). Nebrada is overgeleverd aan het genot van de obscure grote Ander. Zijn automutilatie is een luguber cadeau aan zijn moeder (p 76). In tegenstelling tot de *Wiener Aktionisten* hebben Nebrada's acten geen symbolische waarde. Aan de hand ervan probeert hij zich een eigen lichaam te creëren. Lacan maakt brandhout van goedkope psychologische theorieën die volledigheid beogen, terwijl de psychoanalytische kuur zich precies op onvolledigheid moet oriënteren. De analyse gaat om het isoleren van een stuk nonsens (p 108). Met Nebrada: deze beslissing, dat ben ik; het is mijn eigen regel. Het genie van de kunstenaar berust 'niet bij zijn verstand maar in de moed zich in zijn eigen (neurotische, perverse of psychotische) subjectstructuur (terug) te vinden'.

Voor schrijver en filosoof Georges Bataille is de mens een excessief wezen dat wil verspillen en genieten (p 111). Zijn incestueuze familiegeschiedenis leidt tot diffuse seksualisering van de wereld. Bataille schrijft niet *over* maar *vanuit* zijn seksuele fantasma. Voor hem is *alles* fallus en verliest deze dus zijn differentiërende waarde. Nebrada 'kiest' ervoor trouw te blijven aan de forclusie en de verwerping van de schijn. Bataille blijft trouw aan de taai kern van zijn genot en aan de 'lusten die hem ontregelen'. Voor hem is de grens er slechts om overschreden te worden (p 125). Het psychotische sinthoom van Nebrada bestaat erin openingen te forceren in een lichaam dat -bij gebrek aan een fallische betekenaar- hermetisch gesloten is. Het perverse sinthoom van Bataille is het geknoei met eigen lichaamsopeningen en die van anderen om er fallisch seksueel genot uit te puren. Het is voor Bataille onmogelijk iets anders dan het genot te vinden. Zijn subjectkarretje 'draait dol op de (oneindige) achtbaan van seks en dood' en het is 'verstoken van liefde'. Dit is volgens Geldhof (p 144) de paradox van het perverse subject. Door elk aspect van de wereld te seksualiseren is niets nog echt seksueel. Morbide verveling is troef en moet telkens weer geërotiseerd worden. Een perverse schriftuur (Sade, Catherine Millet, Bataille) is voor de meeste neurotici dan ook eentonig en vervelend.

Moraal van Geldhofs verhaal is dat we zonder uitzondering moeten zien 'klaar' te komen met en iets te maken van het reële van ons symptoom. We zijn door het woord getekend, en fundamenteel niet op Ding, drift en trauma afgestemd. Voor wat de het doel van de kuur betreft legde Lacan aanvankelijk de nadruk op de doorsteek (Frans: la traversée) van het fantasma leidend tot een (relatieve) bevrijding uit de houdgreep van ons miserabele genot. Ook identificatie met het symptoom kan een mogelijke eindbestemming zijn. Sommige eigenzinnige kunstenaars bereiken zonder analyse dit logisch eindpunt van het sinthoom. Zo bewegwijzeren ze het Reële.

Opmerking [M1]: Met iets klaar komen is uiteraard opzettelijk dubbelzinnig bedoeld.